

Kodeks samuraja

Savremeni prevod

Bušido Šošinšua

Tomas Kliri

Ilustrovao Oskar Rati

Sadržaj:

Uvod Tomasa Klirija ix

PRVI DEO:

Opšte razmatranje 21

Obrazovanje 24

Porodične dužnosti 25

Načela ratnika 28

Ne zaboravljati bitku 30

Monasi-ratnici 32

Ispravno i pogrešno 35

Hrabri 39

Učtivost i poštovanje 41

Veština jahanja 44

Vojna i borbena načela 46

DRUGI DEO:

- Upravljanje domom 51
- Rođaci 52
- Štedljivost 55
- Gradnja kuće 56
- Vojna oprema 58
- Opremanje potčinjenih 60
- Ratnici 61
- Skromnost 62
- Izbor prijatelja 63
- Prijateljski odnosi 64
- Prekid odnosa 66
- Slava 67
- Hvalisanje i kritike 68
- Putovanje 70
- Upozorenje protiv klevete 72
- Starateljstvo 73
- Suočavanje sa smrću 75

TREĆI DEO:

- Služba 81
- Vazalstvo 83
- Vojna služba 86
- Neupadljivost 88
- Izražavanje 89
- Porodične istorije 91

Pratnja	92
Službenici	93
Pozajmljeni i ukradeni autoritet	95
Iznuđivanje	98
Nadglednici i nadzornici	100
Lenjost	101
Postupanje u vanrednim okolnostima	103
Ispoljavanje svojih stavova	104
Umreti odano	106
Ugladenost	111

JAPANSKA KULTURA SE, kako među samim Japancima tako i među stranim posetiocima i posmatračima, skoro uvek smatrala jedinstvenom. Ova jedinstvenost se ponekad pripisuje geografskom položaju Japana kao ostrvske zemlje, koja je od azijskog kontinenta odvojena neobično opasnim vodama. *Sakoku* kurs, ili nacionalna izolacija, politika koju su usvojili Šoguni u periodu od 1639. do 1854. godine, takođe je, u celini gledano, doprinela japanskoj kulturnoj izolaciji; to takođe objašnjava naročit stav Japana prema strancima.

Može se reći da je, bilo da govorimo o samoj zemlji ili o odnosima sa strancima, jedan od najsnažnijih tragova na japansku kulturu i mentalitet, koji se osećaju sve do današnjih dana, ostavila izuzetno duga vojna vladavina. Utemeljenje samuraja kao vladajuće klase izvršilo je dubok uticaj na kulturu i psihologiju japanskog naroda. Taj uticaj se ogledao u snažnim društvenim promenama nastalim upravo usled delovanja vojne vlade kao više sile koja je, vršeći neprekidnu indoktrinaciju društva, nametala svoju ideologiju kako bi ozakonila svoju vladavinu.

Samurajska klasa ponikla je kao naročiti izdanak aristokratije. Uopšteno govoreći, poligamna viša klasa obično rađa mnogo više dece nego što je taj isti sloj društva kadar da apsorbuje. Štaviše, pravilo prvorodstva značilo je da samo jedan sin može naslediti sve

privilegije svoga oca. Ovi činioci su izvršili prirodan pritisak u pravcu diferencijacije zanimanja potomaka više klase.

U Japanu, kao u Evropi i drugim zemljama, sinovi aristokrata koji nisu mogli da naslede očevinu obično su postajali ratnici ili monasi. U Japanu, oba ova zvanja su isprva zamišljena u cilju zaštite države; drevni ratnici su najpre nazivani samuraji ili „pratioci”, budući da su bili naoružani čuvari aristokrata. Kada su samuraji, kao nezavisna klasa, najzad preuzeli od aristokratije dizgine vladanja, jedan od načina na koji su potvrđivali svoj status i dostojanstvo bio je da odustanu od naziva samuraj „pratilac” i daju sebi naziv *buši*, „ratnici” ili „vitezovi”.

Utemeljenje i snaženje ratničke klase u Japanu i njen postepeni uspon nagovešten je već za vreme ekspanzionističkih ratova protiv naroda Ainu koji su naseljavali Honšu, glavno ostrvo japanske države, pre nego što su se današnji Japanci naselili na njemu. Raniji žitelji Kjušua, južnog japanskog ostrva, koje se izgleda našlo baš na putu japansko-koreanskog zauzimanja ostrvlja, bili su desetkovani i rano asimilovani od strane Japanaca. Ali, narod sa glavnog ostrva, Ainu, lovci na medvede, dugo i srčano su odoljevali japanskoj ekspanziji. I tako je od japanskih ratničkih klanova koji su napadali narod Ainu i uspeli

da prodru i nasele istočne granice nastala jedna nova rasa nadasve okrutnih i otpornih ljudi.

Napokon je narod Ainu potisnut na Hokaido, najsevernije od glavnih ostrva današnjeg Japana, prepuštajući pre-vlast japanskim ratničkim klanovima u istočnom Japanu. Međutim, oni su i dalje vršili vlast u ime centralne vlade, kao što su to činili i ratnici u drugim delovima Japana koji su upravljali udaljenim posedima gradske aristokratije koja je doživljavala svoj procvat. Kada je narod Ainu nestao sa glavnog ostrva i kada je stepen nacionalne bezbednosti u dobroj meri bio ostvaren, okupatorska ratnička klasa i aristokratija su se, svako u svome pravcu, sve više razvijali, pri čemu je aristokratija bila usmerena na kulturni razvoj, dok su ratnici mogli da se posvete vojnim i administrativnim poslovima.

Vremenom je raskalašnost u redovima aristokratije, dobro oslikana u šaljivim pričicama iz tog vremena, dovela u izvesnom stepenu do njenog slabljenja. Istovremeno, silina odgovornosti koja je ležala na ratnicima dala im je za pravo da zatraže veći udeo u poreskim приходima od poseda kojima su upravljali u ime gradske aristokratije. Ovakve okolnosti napokon su dovele do cepanja aristokratskih poseda čiji su delovi dodeljivani ratničkim klanovima, kao vid najneposrednijeg učešća u zajedničkom ubiranju

poreskih prihoda. Napokon su posedništvo zemlje i vlast koju su držali ratnici u provincijama učinili mogućim uspostavljanje nacionalne vojne vlade, koja je, doduše, delovala paralelno sa civilnom vladom, ali je sada bila moćnija i dominantnija od potonje, budući da je zadržala i upravu nad carskim i aristokratskim posedima.

Prva vojna vlada Japana, *Bakufu*, ili Šatorska vlada, bila je uspostavljena 1186. u Kamakuri, planinskoj tvrđavi nedaleko od današnjeg Tokija, u istočnom Japanu. Ovo je bila prva od tri Šatorske vlade koje su vladale Japanom od tog doba pa sve do 1868., u razdoblju od skoro sedam stotina godina.

Postojanost režima Kamakure bila je odsudno poljuljana mongolskim upadima 1274. i 1281. godine. Mada su dostojan otpor i srčanost samuraja zaustavili najezdu Mongola, cena ovih ratova bila je slabljenje japanske vojne vlade. U feudalnom sistemu kakav je vladao Japanom nagrade za vojnu službu dodeljivane su u vidu zemaljskih poseda od delova zauzetih teritorija. Međutim, prilikom odbrane od tuđinskih upada nije dolazilo do zauzimanja novih teritorija, te prema tome nije bilo ni ratnog plena, tako da u ovakvim borbama ratnici nisu mogli biti plaćeni za svoju službu. Rastuće nezadovoljstvo među viteškim klanovima koji su odbranili Japan od mongolskih zavojevača presudno je uticalo na destabilizaciju režima Šatorske vlade

Kamakure, koja je napokon pala 1333. godine.

Nakon razdoblja građanskog rata, nova vojna vlada bila je uspostavljena 1336. godine pod vođstvom Ašikage Takaudija. Nova Šatorska vlada bila je uspostavljena u oblasti Muromači, u Kjotou, drevnoj carskoj prestonici i bila je više naklonjena kulturi i politici stare aristokratije. Tokom pedesetogodišnje vladavine novog vojnog režima carska kuća bila je podeljena u rivalske tabore, a ovako stvorena napetost i politička nestabilnost rasli su zbog nesposobnosti Ašikage da posreduje u uspostavljanju savezničkih odnosa između ratničkih klanova. Stoleće japanske istorije koje je usledilo nakon ovog građanskog rata nazvano je Doba zaraćenih država i bilo je manje ili više odlikovano stalnim borbama za prevlast među zaraćenim stranama. Poslednji šogun Ašikage je svrgnut sa vlasti 1574. godine, a zbacio ga je Oda Nobunaga, prvi u nizu od tri vojskovođe koji su napokon ujedinili Japan pod voj-nom vladom. Nakon Ode sledio je Tojotomi Hidejoši, a nakon njega Tokugava Iejasu, koji je uspostavio treću Šatorsku vladu 1603. godine. Uspostavljen u novom gradu Edo, koji je današnji Tokijo, nedaleko od stare vojne prestonice Kamakure, Tokugavin režim je vodio politiku zatvaranja Japana prema ostatku sveta zadržavajući sopstveni sistem samurajskog vladanja više od 250 godina, sve do 1867.

godine.

Tokugavin režim je, u poređenju sa prethodnim vojnim vladama, imao čvršću organizaciju držeći do veće političke i društvene kontrole. Stoleće građanskih ratova je od strane japanskih istoričara označeno kao doba *gekokuđo*, ili doslovno „oni odozdo svrgavaju one odozgo”. Mnoge vojskovođe koje su se pojavile tokom ovog razdoblja bili su skorojevići, budući da su izbili na površinu iz nižih klasa, čak i iz seljačke. Sam Tokugava Iejasu bio je neuglednog porekla, i kada se proglasio za prvog šoguna nove Šatorske vlade u Edou, njegova vlada preduzela je mere radi sprečavanja ma kojih daljih društvenih promena ili neželjenih kretanja.

Jedan od najznačajnijih poteza Tokugavinog režima bio je preobraćanje klasnog u kastinski sistem. Japansko društvo oduvek je bilo hijerarhijski ustrojeno, ali je lično i porodično nasleđe kroz generacije bilo podložno rastu i opadanju. U novom sistemu, četiri glavne klase ratnika, zemljoradnika, zanatlija i trgovaca bile su zakonski određene kao nasledne klase, a način života svake od njih je bio određen posebnim zakonima koji su suz-bijali raskoš i rastrošnost. Ispod ove četiri klase bile su dve klase otpadnika, nazvane *nečisti* i *neljudi*. Mada su bogati trgovci imali pravo da uspostave bračna savezništva sa ratničkim porodicima, i mada su slobodni ljudi mogli da budu odbačeni iz klasa zbog

zlodela, četiri klase su uglavnom bile jasno razdvojene. Još jedan veliki novitet Tokugavinog vojnog režima bio je odstranjivanje samuraja sa zemlje. U ranijim feudalnim sistemima, gospodar je plaćao svoje vazale tako što im je odobravao upravu nad svojim zemaljskim posedima. Tokugavin sistem bio je osmišljen tako da potkopa mogućnost obrazovanja nezavisnih ratničkih pojaseva u provincijama nagoneći samuraje da žive određenim područjima utvrđenih gradova svojih gospodara i primaju svoju platu u pirinču, umesto da neposredno žive na zemlji u provincijama.

Ovakva organizacija pružala je veću mogućnost nadzora ratničke kaste u celini od strane centralne vojne vlade, a takođe i načinila samuraje u najvećoj mogućoj meri administrativnom klasom. Da bi urbanizacija i birokratizacija ratničke klase imala kompenzaciju, barem na psihološkom planu, borilačke veštine razvijane su u visoko teatralne, filozofski usavršene sisteme umnog i moralnog treninga.

Samuraji su, takođe, postajali učenjaci i lekari. Oni skromniji, koji nisu radili za bogatije kuće, malo po malo su počeli da zarađuju za život podučavajući decu u osnovnim školama konfucijanskim klasicima ili radeći kao tutori. Veliki broj sinova iz siromašnijih samurajskih porodica odlazili su u religiozne redove, poglavito u red Rinzai, ogranak zen budizma. Neki novi

učenjaci iz doba Tokugave čak su počeli da daju nova tumačenja Šintoa, drevne religije, postavljajući tako temelje japanskog imperijalizma.

Prema tome, samurajska ratnička klasa izvršila je veliki uticaj na čitavo japansko društvo, ne samo kroz svoju vladajuću i zakonodavnu, već i kroz pokroviteljsku ulogu koja se ogledala u kulturnim delatnostima usmerenim ka prosvetivanju neratničkih sledbenika. Budući da je potrajao više stotina godina, ovaj element japanske civilizacije dobio je neobičan zamah i snagu, kako na političkom tako i na psihološkom planu. Čak i danas konvencionalna japanska kultura i mentalitet ne mogu se shvatiti bez prepoznavanja uticaja koji su zaostali iz ovih samurajskih stoleća.

Poslednji izazov za Tokugavin režim bila je hrišćanska pobuna koja je ugušena 1636. Nakon toga, hrišćanstvo je odbačeno i Japan izolovan od dodira sa strancima, sa izuzetkom jednog trgovačkog broda koji je jednom godišnje do-lazio iz Kine i jednog iz Holandije. Sa izmakom građanskog rata i progonom zapadnjačkog imperijalizma, Japan je napredovao unutar krutih struktura sopstvenog feudalnog načina života, dosežući nivo nacionalne discipline koji će ga prilagoditi savremenom svetu brže od ostalih azijskih naroda.

Ali, za samurajsku klasu ironija Tokugavine vladavine ogledala se u tome što je sa krajem neprekidnih ratova

koji su donosili i materijalno blagostanje došlo do primetnog slabljenja ratničkog duha. Pošto su nasledili ratničku tradiciju u kojoj su i sami vladari bili ratnici, starešine su kopnjenje viteštva mogle da protumače samo kao pretnju moralnom i društvenom poretku. Zbog toga su, shvatajući to kao deo svoje kulturne misije, u razdoblju Tokugave starešine nastojale da ozakone tradicional-ne praktične filozofije.

Kodeks samuraja, knjiga čiji je japanski naziv „Bušido šošinšu” i koja se može prevesti kao „Bušido za početnike” bila je napisana za vitezove početnike novog doba. Njen autor, Tajra Šigesuke, konfucijanski učenjak i ratni ekspert, bio je rođen 1639. godine, godinu dana nakon implementacije nacionalne izolacionističke politike, a umro je 1730, što znači da je živeo u zenitu Tokugavinog perioda. Ovaj priručnik, napisan nakon pet stotina godina vojne vlade u Japanu, sačinjen je tako da pruži praktična i moralna uputstva za ratnike, ispravljajući ratoborne težnje i ocrtavajući lične, društvene i profesionalne uzore ponašanja svoj-stvene *bušidou*, ili stazi ratnika, japanskoj viteškoj tradiciji.

U današnje vreme, pojava kulturne izolacije širom sveta nastaje dugujući pogrešnom informisanju i nerazumevanju. U tom smislu, *Kodeks samuraja* predstavlja izuzetno verno ogledalo mnogih odlika i navika savremene japanske civilizacije, predstavljajući

srž tradicije dugogodišnjeg prestiža i moći. Lične odgovornosti, porodični odnosi, javne dužnosti, obrazovanje, finansije, etika itd. - svi ovi aspekti života razmotreni su u ovom tekstu sa stajališta ratničkog duha japanskog viteštva. Čak i oblici profesionalne i političke nesposobnosti i korupcije, sa kojima se Japan danas bori, opisani su sa nepogrešivom preciznošću u ovoj knjizi staroj 300 godina, pokazujući koliko duboko su u Japanu ukorenjeni feudalni i ratnički načini vladanja. Prema tome, ovaj priručnik je glavni izvor za sve one koji žele da steknu realnu sliku o Japanu i japanskom narodu.

Opšte razmatranje

ONAJ KOJI BI HTEO da bude ratnik, iznad svega bi trebalo da teži da u svakom trenutku ima na umu smrt, svakog dana i svake noći, od osvita novogodišnjeg jutra do sutona uoči naredne Nove godine.

Ukoliko u svakom trenutku mislite na smrt, uspećete i da budete odani i da ispunite porodične dužnosti. Takođe ćete uspeli da izbegnete bezbroj zala i nedaća, da budete fizički snažni i zdravi i doživite duboku starost. I, što je još bitnije, karakter će vam se poboljšati, a vrline uvećati.

Evo i zašto. Čitav ljudski život je poput večernje rose i jutarnjeg mraza, dakle nešto krajnje krhko i prolazno. A, ako ovo važi za živote običnih ljudi, koliko tek važi za život ratnika?

Ukoliko ljudi sebe teše mislju da će dugo živeti, stvari mogu krenuti neželjenim tokom. Misleći da će čitavu večnost morati da rade svoj posao i brinu se o svojim roditeljima - oni mogu propustiti da ugone svojim poslodavcima, a onda i početi da se nepromišljeno ophode prema svojim roditeljima.

Ali, ako imate na umu da život koji je danas tu nije izvestan sutra, kada dobijete zadatak od pretpostavljenog, ili kada se starate o roditeljima, vi ćete imati osećaj da možda to činite poslednji put - i onda sigurno nećete propustiti priliku da budete do kraja revnosni i prema poslodavcu i prema roditeljima. Zbog toga kažem da ćete, ukoliko imate na umu smrt, istovremeno ispuniti dužnosti svog posla kao i porodičnu dužnost.

U svakom slučaju, kada zaboravite na smrt vi postajete

U ZAKONIKU RATNIKA postoje dve vrste načela koje se dele u četiri podvrste ili četiri ravni.

Te dve vrste načela su uobičajena načela i vanredna načela. Uobičajena načela su načelo viteštva i načelo oružja. Vanredna načela obuhvataju vojna načela i borbena načela.

Načelo viteštva podrazumeva pranje ruku i nogu i kupanje ujutro i uveče, održavanje tela čistim, brijanje i češljanje kose svakog jutra, uobičajeno oblačenje prema godišnjem dobu i prilici, stalno nošenje lepeze za pojasom, da i ne spominjem dugi i kratki mač. Kada imate goste, ponašajte se prema njima uljudno, shodno njihovom položaju, izbegavajte prazne razgovore, čak i dok jedete činiju pirinča ili pijete šolju čaja, uvek pazite da ne budete aljkavi.

Ako ste u javnoj službi, kada niste na dužnosti ne treba da lenstvujete; čitajte, vežbajte kaligrafiju, razmišljajte o drevnim pričama ili o zakonu drevnih ratnika. Bez obzira da li šetate, stojite, sedite ili ste opušteno zavaljeni, ponašajte se i držite kao uzor istinskog ratnika.

Načelo oružja nalaže da se prvo nauči mačevanje, zatim baratanje kopljem, jahanje, streljaštvo, pucanje u metu i sve ostale ratničke veštine. Dužni ste da učite, vežbate i ovladate ratničkim veštinama, da biste uvek bili spremni da ih primenite.

Kada savladate ove dve ravni, načelo viteštva i načelo

oružja, neće vam nedostajati ništa u pogledu uobičajenih načela. U očima običnih ljudi izgledaćete kao dobar ratnik, dostojan svog zanimanja. Međutim, ratnici su u biti ljudi koji deluju u vanrednim okolnostima. Kada dođe do građanskih nemira, ratnici na kratko ostavljaju po strani svoje viteške manire, prelaze na vojni rečnik sa svojim nadređenima, drugovima i potčinjenima, skidaju građansko odelo i oblače uniformu, uzimaju oružje i kreću ka neprijateljskoj teritoriji. Postoje mnogi načini i oblici izvođenja ovih postupaka, a zajednički naziv im je vojna načela. Neophodno je da se znaju.

Sledeća su borbena načela. Kada se sukobe vaši neprijatelji i saveznici, ako vaš borbeni poredak i kretanje teku po zamisli, vi pobeđujete; u suprotnom, gubite prednost i doživljavate poraz. Postoje tradicionalne tajne raznih vrsta manevrisanja i borbenih poredaka; one se zovu borbena načela. Neophodno je znati ih.

Vojna načela i borbena načela su dve podvrste vanrednih načela.

Ratnik koji je usavršio četiri ravni uobičajenih i vanrednih načela i doveo ih do savršenstva smatra se vitezom najvišeg reda. Ako ste ovladali dvema ravnima uobičajenih načela, podobni ste da služite kao vitez, ali, ako niste savladali dve ravni vanrednih načela, ne možete postati zapovednik samuraja, vođa grupe,

poglavar ili bilo šta slično.

Prema tome, u svetlu ove razlike, da bi neko postao svestrani ratnik, neophodno je da savlada zakone viteštva i oružja, kao i unutrašnje tajne vojnih i borbenih načela, te da bude rešen da nipošto ne odustane dok ne postane vitez najvišeg reda.